hafi raskað þráfaldlega opinberum hagsmunum og hafi orðið að leita á náðir hins opinbera um framfærslustyrk. Það ber því að taka framkomna kröfu um sjálfræðissviptingu til greina samkvæmt 3. tl. 5. gr. laga nr. 95/1947 um lögræði og svipta Helga Guðjón sjálfræði sínu.

Samkvæmt þessu ber að ákveða, að Helgi Guðjón greiði allan kostnað málsins, þar með talin málsvarnarlaun skipaðs verjanda síns, Kristjáns Guðlaugssonar hrl., er þykja hæfilega ákveðin kr. 1000.00.

Dómsorð:

Helgi Guðjón Guðmundsson bifvélavirki, heimilislaus, f. 4. júní 1898 á Rauðkollsstöðum í Eyjahreppi, er sviptur sjálfræði sínu. Hann greiði allan málskostnað, þar með talin málsvarnarlaun skipaðs verjanda síns, Kristjáns Guðlaugssonar hrl., að fjárhæð kr. 1000.00.

Þriðjudaginn 9. febrúar 1960.

Nr. 78/1959. **Samtrygging íslenzkra botnvörpunga**
(Sveinbjörn Dagfinnsson hdl.)
gegn
Íslenzkum endurtryggingum
(Gísli Ísleifsson hdl.).

Dómendur:
hæstaréttardómararnir Þórður Eyjólfsson, Gizur Bergsteinsson, Jón Ásbjörnsson og Jónatan Hallvarðsson og prófessor Ármann Snævarr.

Greiðsla með erlendri mynt. Deilt um gengi. Sératkvæði.

Dómur Hæstaréttar.

Áfrýjandi hefur skotið máli þessu til Hæstaréttar með stefnu 5. maí 1959. Krefst hann þess, að stefnda verði dæmt að greiða honum £ 10-15-3 ásamt 6% ársvöxtum frá 4. nóvember 1958 til greiðsludags og málskostnað í héraði og hér fyrir dómi eftir mati Hæstaréttar.

Stefndi krefst staðfestingar hins áfrýjaða dóms og máls-

kostnaðar fyrir Hæstarétti úr hendi áfrýjanda eftir mati dómsins.

Krafa sú, sem mál þetta er risið af, stafar af viðgerð á togara, sem tryggður var hjá áfrýjanda. Fór viðgerðin fram hér á landi, og var viðgerðarkostnaður greiddur í íslenzku fé. Áfrýjandi hefur einnig greitt viðgerðarkröfu vátryggðs í íslenzkum peningum. Stefndi hefur greitt áfrýjanda greinda viðgerðarkröfu í enskri mynt, svo sem honum bar samkvæmt munnlegu samkomulagi milli aðilja. Eins og rakið er í héraðsdómi, hvílir skylda á áfrýjanda um að skila þannig fengnum gjaldeyri til íslenzkra banka, en þó svo, að honum er frjálst að ráðstafa nokkrum hluta af gjaldeyri sínum til sérstakra nota sinna. Glöggt er af gögnum málsins, að framkvæmd laga nr. 33/1958 hefur orðið á þá leið, að vátryggingarfélög, sem skila bönkum erlendum gjaldeyri hér á landi, fá hann greiddan með 55% álagi. Kemur þetta og fram í bréfi fjármálaráðuneytisins frá 13. júní 1958, sem getið er í héraðsdómi, sbr. og ákvæði 28. gr. laga nr. 33/1958. Með þessari athugasemd og að öðru leyti með skírskotun til forsendna hins áfrýjaða dóms ber að staðfesta hann.

Rétt þykir, að áfrýjandi greiði stefnda málskostnað fyrir Hæstarétti, kr. 2000.00.

Dómsorð:

Hinn áfrýjaði dómur á að vera óraskaður.

Áfrýjandi, Samtrygging íslenzkra botnvörpunga, greiði stefnda, Íslenzkum endurtryggingum, málskostnað fyrir Hæstarétti, kr. 2000.00, að viðlagðri aðför að lögum.

Sératkvæði

Gizurar Bergsteinssonar hæstaréttardómara.

Samkvæmt vátryggingarskírteini 1. október 1957 tryggði áfrýjandi b/v Egil Skallagrímsson, skrokk og vélar, fyrir £ 112.000-0-0 og greiðslur og vistir fyrir 28.000-0-0. Aðiljar eru ásáttir um, að stefndi endurtryggi samkvæmt samningi

fyrir áfrýjanda 10% af frumtryggingum hans, að allar tryggingar og iðgjaldagreiðslur milli aðilja út af vátryggingunni séu í sterlingspundum og að kröfur þeirra á milli vegna hennar hafi verið gerðar í þeim eyri.

B/v Egill Skallagrímsson varð fyrir tjóni í maí 1958. Fór viðgerð fram á honum hér á landi í júní s. á. Nam viðgerðarkostnaður kr. 13.956.40. Áfrýjandi endurkrafði stefnda um £ 30-6-8, þ. e. $\frac{1}{10}$ viðgerðarkostnaðar að frádregnum 1%, myntbreytt í sterlingspund með gengi kr. 45.55 fyrir hvert sterlingspund. Stefndi greiddi einungis £ 19-11-5, þar sem hann telur, að gengi sterlingspunds hvers sé kr. 70.6025 í viðskiptum þessum, er farið hafi fram eftir gildistöku laga nr. 33/1958. Á þessa skoðun fellst áfrýjandi eigi og sækir því stefnda til greiðslu mismunarins, £ 10-15-3 ásamt vöxtum.

Áfrýjandi, frumtryggjandi b/v Egils Skallagrímssonar, er íslenzkt félag. Stefndi, endurtryggjandinn, er einnig íslenzkt félag. Viðgerð sú, sem hinn umdeildi kostnaður er af sprottinn, fór fram á Íslandi og var greidd þeim, er viðgerð framkvæmdi, í íslenzkum eyri. Aðiljar lúka allt að einu öllum sínum skiptum út af vátryggingunni, og þá einnig viðgerð þessari, í sterlingspundum. Er það eðlilegastur skilningur á íslenzkri löggjöf, að þeim sé slíkt heimilt. Áfrýjandi miðar í því sambandi við grundvallargengið samkvæmt lögum nr. 22/1950, kr. 45.55 fyrir hvert sterlingspund. Stefndi telur, að útflutningssjóður samkvæmt lögum nr. 33/1958 eigi að taka þátt í viðgerðarkostnaðinum og því skuli reikna sterlingspundið í viðskiptum aðilja á kr. 70.6025.

Í 22. gr., 1. mgr., laga nr. 33/1958 segir, að greiða skuli úr útflutningssjóði yfirfærslubætur á greiðslur frá útlöndum, nema þær sem eru sérstaklega undanskildar, en samkvæmt 3. mgr. 22. gr. skal eigi greiða yfirfærslubætur á greiðslur, sem erlendir aðiljar inna af hendi til lúkningar skuldbindingum í íslenzkum krónum, er stafa af öðru en vörusölu til útlanda, nema um ferða- og dvalarkostnað erlendra manna hér á landi sé að tefla.

Endurgreiðsla stefnda til áfrýjanda á hluta af viðgerðarkostnaði b/v Egils Skallagrímssonar verður eigi talin greiðsla

frá útlöndum í skilningi 1. mgr. 22. gr. laganna, þótt innt sé af hendi í sterlingspundum, þar sem aðiljar eru íslenzkir og viðgerðin fór fram á Íslandi, en vegna væntanlegrar framtryggingar stefnda erlendis er rétt að geta þess, að erlent vátryggingarfélag, sem innti af hendi tryggingu vegna viðgerðar á skipi á Íslandi, ætti samkvæmt 3. mgr. 22. gr., sem rakin var, eigi heimtingu á þátttöku útflutningssjóðs í þeirri greiðslu.

Samkvæmt því, sem talið var, ber í viðskiptum aðilja að miða við grundvallargengi sterlingspundsins eftir lögum nr. 22/1950, þ. e. að eitt sterlingspund jafngildi kr. 45.55.

Er þannig rétt að dæma stefnda til að greiða áfrýjanda £ 10-15-3 ásamt 6% ársvöxtum frá 4. nóvember 1958 til greiðsludags og málskostnað í héraði og fyrir Hæstarétti, sem ákveðst kr. 3500.00.

Dómsorð:

Stefndi, Íslenzkar endurtryggingar, greiði áfrýjanda, Samtryggingum íslenzkra botnvörpunga, £ 10-15-3 ásamt 6% ársvöxtum frá 4. nóvember 1958 til greiðsludags og málskostnað í héraði og fyrir Hæstarétti, samtals kr. 3500.00, að viðlagðri aðför að lögum.

Dómur bæjarþings Reykjavíkur 10. febrúar 1959.

Mál þetta, sem tekið var til dóms 28. f. m., hefur Samtrygging íslenzkra botnvörpunga, Reykjavík, höfðað fyrir bæjarþinginu með stefnu útgefinni 4. nóvember s.l. á hendur Íslenzkum endurtryggingum, Reykjavík, til greiðslu á £ 10-15-3 ásamt 6% ársvöxtum frá 4. nóvember 1958 til greiðsludags og málskostnaðar að mati dómarans.

Stefndi hefur krafizt sýknu svo og málskostnaðar úr hendi stefnanda.

Tildrög málsins eru þau, að samkvæmt samningi endurtryggir stefndi fyrir stefnanda 10% af frumtryggingum hans. Allar tryggingar og iðgjaldagreiðslur milli aðilja eru í sterlingspundum, og hafa kröfur þeirra á milli jafnan verið gerðar upp í þeirri mynt.

Í september s.l. sendi stefnandi til innheimtu hjá stefnda tjónskröfur, samtals að fjárhæð £ 452-0-3, þar á meðal vegna tjóns

á b/v Agli Skallagrímssyni frá 3. maí 1958, sem gert var við hér á landi í byrjun júnímánuðar s. á. Nam sá viðgerðarkostnaður samtals kr. 13.956.40, og krafði stefnandi um 10% af þeirri fjárhæð að frádregnum 1%, eða kr. 1381.68. Krafði hann greiðslu í sterlingspundum og reiknaði með gengi kr. 45.55 fyrir hvert sterlingspund, eða alls vegna þessa tjóns £ 30-6-8. Stefndi taldi hins vegar, að honum bæri aðeins að greiða þessa kröfu með £ 19-11-5, þar sem gert hafði verið við tjónið eftir gildistöku laga nr. 33 frá 29. maí 1958 um útflutningssjóð o. fl., og miðar hann þá við, að raunverulegt verð á sterlingspundi í þeim viðskiptum, sem hér greinir, sé kr. 70.6025. Nemur stefnukrafan mismuninum á þessum tveimur upphæðum.

Aðilja greinir ekki á um upphæð tjónskröfunnar, gjalddaga hennar né heldur það, að hún skuli gerð upp í sterlingspundum. Í máli þessu er einungis um það deilt, hvað sé hið raunverulega kaupgengi íslenzku krónunnar miðað við sterlingspund í þeim viðskiptum, sem hér áttu sér stað, eftir að lög nr. 33 frá 29. maí 1958 tóku gildi.

Til stuðnings þeirri kröfu sinni, að stefnda sé skylt að reikna með gengi kr. 45.55 miðað við sterlingspund, bendir stefnandi á, að lög nr. 33 frá 29. maí 1958 feli ekki í sér neinar breytingar á lögum nr. 22 frá 19. marz 1950 um gengisskráningu o. fl., enda sé gengi íslenzku krónunnar enn óbreytt og skráð það sama í bönkum og ákveðið var með lögunum frá 1950. Í lögunum frá 1958 felist því ekki gengisbreyting, heldur skattheimta af tilteknum gjaldeyrisviðskiptum, sem síðan renni í ákveðinn sjóð.

Hefur stefnandi haldið því fram, að með því að umreikna tjónið á kaupgengi kr. 70.6025 sé stefndi í raun réttri að leggja hluta tjónsins á herðar útflutningssjóðs, og sé þó réttur stefnanda til bóta samkvæmt 22. gr. laganna frá 1958 algerlega óviss á þeim tíma, sem tjónsuppgjörið milli stefnanda og stefnda fer fram, og því atviki háður, hvort stefnandi selur pundin í banka.

Stefndi styður hins vegar sýknukröfu sína aðallega þeim rökum, að með lögunum nr. 33 frá 29. maí 1958 hafi orðið breyting á verðmæti íslenzkrar krónu gagnvart sterlingspundi í viðskiptum, sem hér um ræðir, enda þótt ákvæðum laganna frá 1950 hafi ekki verið breytt, enda haldist gengi það, sem þar er ákveðið, enn í vissum samböndum. Styðst þessi skoðun stefnda við bréf fjármálaráðuneytisins frá 13. júní 1958, þar sem segir, að öll viðskipti milli íslenzkra og erlendra vátryggingarfélaga

fari fram eins og kaupgengi íslenzku krónunnar væri kr. 70.6025 á móti hverju sterlingspundi, eftir að lög nr. 33 frá 29. maí 1958 tóku gildi.

Þá bendir stefndi og á ákvæði 39. gr. laga nr. 20 frá 8. marz 1954 um vátryggingarsamninga, þar sem skýrt sé tekið fram, að félagi sé óskylt, þótt umsamið sé á annan veg, að greiða hærri bætur en með þarf til að bæta tjón það, sem orðið hafi, en með því að umreikna tjónskröfu úr íslenzkum krónum í sterlingspund á gengi kr. 45.55 hljóti gagnaðili hagnað, þar sem raunverulegt söluverðmæti sterlingspundsins sé kr. 70.6025.

Við munnlegan flutning málsins hreyfði stefnandi því, að stefndi hefði „gengið inn í" endurtryggingarsamning þann, sem stefndi hafði gert við Lloyds í London, en sú stofnun hefði umreiknað pundin í þessu tilviki á gengi kr. 45.55. Væri stefndi því skuldbundinn til að framkvæma samninginn á sama hátt. Af hálfu stefnda var þessu mótmælt. Kveðst hann einungis hafa tekið að sér að greiða 10% af því tjóni vátryggða, sem bótaskylt væri samkvæmt vátryggingarskilmálunum, og vera óbundinn af aðgerðum aðalendurtryggjenda, Lloyds í London. Stefnandi hefur ekki hnekkt þessu, og verður þessi málsástæða því ekki tekin til greina.

Verðmæti íslenzkrar krónu gagnvart erlendri mynt er ákveðið með lögum nr. 22 frá 19. marz 1950. Með lögum nr. 33 frá 29. maí 1958 er þeim ákvæðum ekki beinlínis haggað, þannig að skráð gengi helzt enn óbreytt, en hins vegar er með ákvæðum 21. gr. þeirra laga heimt gjald til útflutningssjóðs af öllum yfirfærslum erlendis til, ýmist 30% eða 55% eftir því um hvers konar viðskipti er að tefla. Á sama hátt eru samkvæmt ákvæðum 22. gr. greiddar yfirfærslubætur úr útflutningssjóði á greiðslur frá útlöndum, og eru þær bætur ákveðnar jafnháar þeim gjöldum, sem innheimt eru vegna sams konar viðskipta. Frá þessum meginreglum eru þó fáeinar undantekningar, sbr. 29. gr. laganna, þannig að í vissum tilvikum helzt kaupmáttur krónunnar gagnvart erlendum gjaldeyri óbreyttur frá því, sem ákveðið var með lögunum frá 1950.

Eins og að framan er rakið, fara allar greiðslur samkvæmt lögunum frá 1958 fram á vegum útflutningssjóðs, og er ekki um það deilt í máli þessu, að gjaldeyrisviðskipti íslenzks vátryggingarfélags við hérlenda banka falla undir C-lið 21. gr., þ. e. skuli innheimtast með 55% yfirfærslugjaldi, ef um kaup á erlendum gjaldeyri er að ræða, en greiðast með jafnháum bótum

samkvæmt 22. gr., ef um sölu er að ræða. Sú röksemd stefnanda, að aðgerðir stefnda leiði til þess, að úflutningssjóður verði hluttakandi í tjóninu, fær því eigi staðizt, enda er þáttur sjóðsins vegna þeirra viðskipta aðeins sá, að greiða lögákveðnar bætur á sama hátt og hann innheimtir lögákveðin gjöld vegna gjaldeyrisverzlunar.

Samkvæmt 4. gr. laga nr. 88 frá 24. desember 1953 um skipun innflutnings- og gjaldeyrismála o. fl., er öllum hérlendum aðiljum skylt að selja Landsbanka Íslands eða Útvegsbanka Íslands allan þann erlenda gjaldeyri, er þeir eiga eða eignast. Í samræmi við ákvæði 15. gr. reglugerðar nr. 212 frá 28. desember 1953 mun það þó hafa tíðkazt að veita tryggingarfélögum nokkurn ráðstöfunarrétt með erlendan gjaldeyri, en aðeins í þeim tilgangi, sem þar er greindur. Sú fullyrðing stefnanda, að réttur hans til bóta úr útflutningssjóði sé óviss á þeim tíma, er uppgjör á tjónskröfunni milli hans og stefnda fer fram, hefur því ekki við rök að styðjast. Annað tveggja hlýtur stefnandi að selja sterlingspundin í banka samkvæmt fyrrnefndri lagaskyldu, eða hann notar þau til greiðslu tryggingarkostnaðar, en sparar sér þá jafnframt kaup á gjaldeyri í banka ásamt greiðslu yfirfærslugjalds.

Lögin nr. 33 frá 1958 fela ekki í sér beina breytingu á lögunum nr. 22 frá 1950 um gengisskráningu, enda er gengi íslenzku krónunnar enn skráð óbreytt samkvæmt ákvæðum þeirra laga. Eins og áður var rakið, þá eru hins vegar með lögunum frá 1958 ákveðnar greiðslur á vegum útflutningssjóðs vegna gjaldeyrisverzlunar, mismunandi háar eftir því, um hvers konar viðskipti er að ræða. Að lögum er því verðmætishlutfall krónunnar gagnvart erlendum gjaldeyri ákvarðað á þrjá mismunandi vegu, og raunverulegt verðmæti hvers sterlingspunds í viðskiptum, sem hér greinir, er ótvírætt kr. 70.6025, þ. e. það verð, er fengizt fyrir sterlingspundið í hérlendum banka.

Þá er og á það að líta, eins og stefndi hefur bent á, að verði tjónskrafa í íslenzkum krónum umreiknuð í sterlingspund á gengi kr. 45.55, fær stefnandi, ef hann selur pundin í banka, hærri fjárhæð í íslenzkum krónum en bótaskylda tjónshæðin var. Nemur sá mismunur yfirfærslubótunum. Sama mundi verða uppi á teningnum, ef stefnandi skilar tjónskröfunni í sterlingspundum til tryggingartaka, nema þá er honum (tryggingartaka) sköpuð aðstaða til hagnaðar, sem samrýmist ekki ákvæðum 39. gr. laga nr. 20 frá 8. marz 1954 um vátryggingarsamninga. Þau lög

taka að vísu ekki til endurtrygginga, en hins vegar þykir mega beita ákvæðum 39. gr. þeirra per analogiam um það tilvik, sem hér er til úrlausnar, enda er það grundvallarregla íslenzks réttar um vátryggingarstarfsemi, að tjónþola beri aldrei hærri bætur en raunverulegt tjón hans nam, og að sama skapi beri endurtryggjanda eigi að greiða hærri fjárhæð en sem svarar hluta hans af bótaskyldu tjóni. Með hliðsjón af þessu, svo og því, sem fyrr var rakið, þykir verða að fallast á það með stefnda, að honum hafi verið heimilt að umreikna tjónskröfuna úr íslenzkum krónum í sterlingspund á gengi kr. 70.6025. Ber því að taka sýknukröfu stefnda til greina.

Eftir atvikum þykir rétt, að málskostnaður falli niður.

Einar Arnalds borgardómari kvað upp dóm þenna.

Dómsorð:

Stefndi, Íslenzkar endurtryggingar, skal vera sýkn af kröfum stefnanda, Samtryggingar íslenzkra botnvörpunga.

Málskostnaður falli niður.

Föstudaginn 12. febrúar 1960.

Nr. 118/1958. **Jóhann Gunnar Ólafsson, uppboðshaldari í Ísafjarðarsýslu** (Árni Guðjónsson hdl.)

gegn

Helga Benediktssyni og Guðmundi H. Oddssyni (Þorvaldur Lúðvíksson hdl.).

Dómendur:
hæstaréttardómararnir Þórður Eyjólfsson, Gizur Bergsteinsson, Jón Ásbjörnsson og Jónatan Hallvarðsson og prófessor Ármann Snævarr.

Innheimta uppboðsskuldar.

Dómur Hæstaréttar.

Freymóður Þorsteinsson, fulltrúi bæjarfógeta í Vestmannaeyjum, hefur kveðið upp hinn áfrýjaða dóm.

Mál þetta var höfðað í héraði af Jóhanni Gunnari Ólafssyni, uppboðshaldara og skiptaráðanda í Ísafjarðarsýslu f. h.